

**uskontojen
uhrien tuki UUT ry**

23.3.2017 Joni Valkila, VTT, toiminnanjohtaja, Uskontojen uhrien tuki UUT ry

Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n lausunto eduskunnan uskonnon- ja omantunnonvapausryhmälle

Suomessa on viime vuosina käyty vilkasta keskustelua hengellisestä väkivallasta. Aiheesta on julkaistu useita kirjoja ja niin perinteisessä kuin sosiaalisessa mediassa aiheesta on sanottu paljon (Kettunen, 2011; Kouros, 2011; Linjakumpu, 2012 ja 2015; Hurtig, 2013; Ruoho, 2013, 2015 ja 2017; Timonen, 2013; Villa, 2013; Järvinen, 2014; Ruoho & Ilola, 2014).

Uskontojen uhrien tuki UUT ry on pitänyt esillä joitakin uskonyhteisöissä esiintyviä ihmisoikeusongelmia. Näihin sisältyvät vanhoillislestadiolaisten ehkäisykielto (Kouros, 2011; Valkila, 2013), Jehovan todistajien oikeuskomiteoiden toiminta ja yhteisön jäsenilleen langettamat rangaistukset, joihin kuuluu entisen jäsenten totaalinen sosiaalinen eristäminen omaisista, sukulaisista ja ystävistä (Nousiainen, 2014 ja 2015; Valkila & Peltoniemi, 2014;) ja lasten asema uskonyhteisöjen sisällä (Valkila & Peltoniemi, 2013; Marin, 2015; Valkila, 2015). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilanne on usein hyvin vaikea uskonyhteisöissä (Eteläinen, 2015). Joissakin uskonyhteisöissä naisten asemassa on paljon parantamisen varaa.

Hengellisellä väkivallalla voi olla vakavia seurauksia. Se voi uhata ihmisten terveyttä ja henkeä. Esimerkiksi sosiaalinen eristäminen on riskitekijä mielenterveydelle ja se voi johtaa syrjäytymiseen ja jopa itsemurhaan (Pölkki, 2015). Tiedossamme on useita itsemurhaa yrittäneitä tai siinä onnistuneita uskonyhteisöjen entisiä jäseniä (Valkila & Peltoniemi, 2013). Sen lisäksi, että tämä on julmaa, traagista ja inhimillinen katastrofi, syrjäytymisestä ja terveyden menettämisestä aiheutuu yhteiskunnalle huomattavia kustannuksia.

Vanhoillislestadiolaisten ehkäisykielto on ihmisoikeusongelma erityisesti silloin kun lukuisat raskaudet ja synnytykset rasittavan naisen kehoa niin paljon, että uudet raskaudet ovat lääkärin arvion mukaan vaaraksi terveydelle. Lisäksi suurperheen vanhemmuus voi olla terveyttä koettelevaa silloin kun perheessä on useita pieniä lapsia jopa yli 20 vuoden ajan (Ruoho & Ilola, 2014). Joidenkin uskonyhteisöjen terveydenhuoltoon liittyvät kiellot voivat uhata ihmisen elämää,

esimerkkinä tästä Jehovan todistajien verensiirtokielto (Valkila, 2014; Valkila ja Peltoniemi, 2016).

Jehovan todistajien kohdalla kansalaisoikeudet eivät toteudu, koska Jehovan todistajat kieltävät jäseniltään äänestämisen ja muun osallistumisen poliittiseen toimintaan. Yhteisön jäsenet, mukaan lukien siinä aikuistuvat lapset, ovat tilanteessa, jossa heitä estetään osallistumasta demokraattiseen päätöksentekoon hengellisellä väkivallalla uhkaamalla. Poliittiseen toimintaan osallistuvaa Jehovan todistajaa rangaistaan yhteisössä karttamisella eli täydellisellä sosiaalisella eristämällä.

Viime vuosina ympäri maailmaa, myös Suomessa, uskonnollisten yhteisöjen on todettu olevan alttiita lasten seksuaalisen hyväksikäytön esiintymiselle ja ongelman peittelylle (Hurtig, 2013). Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on tietenkin rikos ja sikäli tarvetta lainsäädännön muuttamiselle ei ole. Ongelma kuitenkin on se, että hyväksikäyttötapaukset eivät tule viranomaisten tietoon tai ne tulevat viranomaisten tietoon vuosia tai vuosikymmeniä tapahtumien jälkeen jolloin rikokset saattavat olla jo vanhentuneita. Koska tekijät jäävät kiinni harvoin, teot jatkuvat. Joissakin maissa on ryhdytty toimiin tilanteeseen puuttumiseksi muutoin kuin lainsäädännöllisin keinoin. Esimerkiksi Australiassa on perustettu komissio, joka kuulee eri instituutioiden edustajia ja raportoi lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja sen torjunnasta. Aiheen julkisen käsittelyn tavoitteena on auttaa erilaisia yhteisöjä puuttumaan ongelmaan. Monet tämän australialaisen komission kuulemista uskonnollisista yhteisöistä toimii myös Suomessa ja näillä yhteisöissä on käytössään samanlaiset toimintaohjeet lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyen Suomessa ja Australiassa (Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse, 2017).

Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila on tehnyt aloitteen lainsäädännön muuttamisesta siten, että perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista uskonyhteisöjen keskuudessa arvioitaisiin muutoinkin kuin yhteisön rekisteröintivaiheessa. Tehdyn arvioinnin perusteella uskonnollista yhdyskuntaa voitaisiin velvoittaa kiinnittämään huomiota ilmenneisiin epäkohtiin sen toiminnassa. Tavoitteena olisi perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen paremmin uskonyhteisöjen keskuudessa erityisesti lasten kohdalla. Suomen lain ja kansainvälisten sopimusten mukaan lapset tarvitsevat yhteiskunnalta erityistä suojelua. YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa myös uskonnollisia yhdyskuntia kunnioittamaan lapsen oikeuksia (Kurttila ja Helander, 2017).

Jo nykyinen lainsäädäntö vaatii uskonyhteisöjä toimimaan perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen (uskonnonvapauslain 7 §:n 2 momentti) ja tarjoaa mahdollisuuden sanktioihin: uskonnollinen yhdyskunta voidaan julistaa lakkautetuksi tai sille voidaan antaa varoitus, jos se toimii olennaisesti vastoin lakia tai yhdyskuntajärjestyksessä määrättyä tarkoitustaan (uskonnonvapauslain 25 §). Näillä lakipykälillä ei kuitenkaan ole kovin paljon merkitystä, koska mikään viranomainen ei käytännössä valvo uskonyhteisöjen toimintaa tai käy vuoropuhelua yhteisöjen kanssa siitä miten ne voisivat edistyä perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisessa.

UUT on ehdottanut, että Suomessa olisi tarvetta ”uskontovaltuutetulle” tällaista tehtävää varten. Lapin yliopiston tutkija Aini Linjakumpu on esittänyt samaa. Hänen mielestään viranomaiset ovat olleet Suomessa hyvin haluttomia puuttumaan hengelliseen väkivaltaan. Tämä koskee poliisia ja syyttäjänvirastoja, jotka yleensä ovat yhteiskunnassa tahoja, jotka puuttuvat väkivaltaan (Linjakumpu, 2015).

Rikoslain mukaan ”[j]oka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi” (Rikoslaki luku 21 § 5). Myös yritys terveyden vahingoittamiseen on rangaistavaa. Tämän lain mukaan myös hengellisellä tai henkisellä väkivallalla aiheutettu terveyden menettäminen olisi rangaistavaa, mutta tiedossamme ei ole tapauksia, joissa hengellisestä väkivallasta olisi rangaistu. Hengellisestä väkivallasta käytävän vilkkaan julkisen keskustelun ja UUT:n tietoon tulevien tapausten perusteella näyttää siltä, että vakavaa hengellistä väkivaltaa esiintyy Suomessa, mutta siitä ei jää kiinni.

Poliisi on tutkinut ainakin yhtä hengelliseen väkivaltaan liittyvää tapausta viime vuosien aikana, kiusaamistapausta Lempäälän vanhoillislestadiolaisten keskuudessa. Kihlakunnansyyttäjä lopetti tutkinnan. Aamulehti raportoi asiasta näin: ”Tutkinnanjohtajan, komisario Jussi Pilviön mukaan kunnianloukkauksesta ja ehkä henkisestä pahoinpitelystäkin olisi mahdollisesti saatu näyttöä, mutta se olisi ollut kohtuuttoman työn takana” (Rimpiläinen, 2013).

Tunnustamme näiden ongelmien monimutkaisuuden: Usein kyse on yhteisöllisestä väkivallasta, jolloin on vaikea osoittaa yhtä henkilöä, joka olisi syyllinen. Oikeusjärjestelmämme toimii siten, että se tutkii onko jokin tietty henkilö syyllistynyt rikokseen, esimerkiksi väkivaltaan. Lisäksi usein kyseessä on eri ihmisoikeuksien välinen ristiriita, esimerkiksi lapsen ja vanhempien tai uskonyhteisön ja yksilön oikeuksien välinen ristiriita. Huomioiden ongelmien vakavuuden toivomme kuitenkin, että yhteiskunta puuttuu aiempaa enemmän näihin ongelmiin niiden monimutkaisuudesta huolimatta.

Yksi keino puuttua ongelmiin olisi velvoittaa uskonnolliset yhteisöt korvaamaan aiheuttamiaan vahinkoja. Esimerkiksi, jos on selvästi osoitettavissa, että henkilö joutuu turvautumaan terapiaan sen vuoksi, että hän on kokenut uskonnollisen yhteisön taholta hengellistä väkivaltaa, esimerkiksi joutunut eristetyksi perheestään, suvustaan ja ystävistään uskonnollisen yhteisön määräysten vuoksi, olisi yhteisö velvoitettu maksamaan terapian kustannukset. Esimerkiksi ympäristönsuojelussa tällainen ”saastuttaja maksaa” -periaate on todettu hyvin toimivaksi ongelmien ehkäisemisessä. Vaikuttaisi myös oikeudenmukaiselta, että yhteiskunta tai uhri eivät joudu maksamaan hengellisestä väkivallasta aiheutuvia huomattavia kustannuksia, vaan kustannukset lankeaisivat sen maksettavaksi, joka on aiheuttanut ongelmat.

Lähteet:

- Eteläinen, Eeva (2015). Homoseksuaalina helluntaiherätyksessä. Muutos-lehti, 30. kesäkuuta, s. 18–19.
- Hurtig, Johanna (2013). Taivaan taimet, uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta. Tampere, Vastapaino.
- Järvinen, Katriina (2014). Kaikella kunnioituksella. Helsinki, Kirjapaja.
- Kettunen, Paavo (2011). Kätketty ja vaiettu, suomalainen hengellinen häpeä. Helsinki, Kirjapaja.
- Kouros, Kristiina (toim.) (2011). Iloisen talon kellareissa. Helsinki, Into Kustannus.
- Kurttila, Tuomas ja Helander, Merike. Aloite uskonnonvapauslaissa säädetyn asiantuntijalautakunnan tehtävän ja kokoonpanon muuttamisesta. http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2017/02/LAPS_aloite_uskonnonvapausltk_16022017.pdf
- Marin, Päivi (2015). Lapsen asema vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Muutos-lehti, 30. kesäkuuta, s. 16–17.
- Nousiainen, Anu (2014). Jehova rankaisee omiaan. Helsingin Sanomien Kuukausiliite, toukokuu. <http://www.hs.fi/kuukausiliite/a1398998349032>.
- Nousiainen, Anu (2015). Oikeusoppineet: Jehovan todistajien ohjekirjassa ollaan paikoin Suomen lain rajamailla. Helsingin Sanomat 25.1. <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1421984502071>.
- Linjakumpu, Aini (2012). Haavoittunut yhteisö. Tampere, Vastapaino.
- Linjakumpu, Aini (2015). Uskonnon varjot, hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä. Tampere, Vastapaino.
- Pölkki, Minna (2015). Uskontojen uhrien tuki: "Jehovan todistajissa ei ole todellista uskonnon vapautta". Helsingin Sanomat, 9.9. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1441767651194>.
- Rimpiläinen, Tuomas (2013). Lestadiolaisyhteisön kiusaamisjutun esitutkinta oli liian työläs, tutkinta lopetettiin. Aamulehti 14.3. <http://www.aamulehti.fi/juttuarkisto/?cid=1194801417579>
- Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse (2017). <http://childabuseroyalcommission.gov.au>

Ruoho, Aila (2013). Päästä meidät pelosta, hengellinen väkivalta uskonnollisissa yhteisöissä. Helsinki, Nemo.

Ruoho, Aila ja Ilola, Vuokko (2014). Usko, toivo ja raskaus. Helsinki, Atena.

Ruoho, Aila (2015). Vartiotornin varjossa, toisenlainen totuus jehovantodistajajuudesta. Helsinki, Atena.

Ruoho, Aila (2017). Pyhät, pahat ja pelokkaat. Helsinki, Atena.

Timonen, Jukka (2013). Todellisuudesta toiseen, identiteetin rakentuminen uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden elämäkertomuksissa. Joensuu, Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Valkila, Joni (2013). Vanhoillislestadiolaisten ehkäisykielto on eettisesti arveluttava. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 1/2013.

Valkila, Joni (2014). Jehovan todistajien johtajat vaativat kieltäytymään verensiirroista. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/11/25/jehovan-todistajien-johtajat-vaativat-kieltaytymaan-verensiirroista>

Valkila, Joni (2015). Selvitys lapsiasiavaltuutetulle: Joitakin lasten hyvinvoinnin kannalta ongelmallisia ilmiöitä uskonyhteisöissä. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 1/2015.

Valkila, Joni ja Peltoniemi, Jari-Pekka (2013). Selvitystyö lapsiasiavaltuutetulle: Lasten oikeuksien toteutumisessa Jehovan todistajien keskuudessa on vakavia puutteita. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 2/2013.

Valkila, Joni ja Peltoniemi, Jari-Pekka (2014). Jehovan todistajien oikeuskomiteoiden toiminta ja karttamisrangaistukset. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 1/2014.

Valkila, Joni ja Peltoniemi, Jari-Pekka (2016). Selvitystyö Jehovan todistajien verituotteiden käyttökiellosta. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 1/2016.

Villa, Janne (2013). Hengellinen väkivalta. Helsinki, Kirjapaja.